

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

І.О. Геращенко, кандидат економічних наук. О.А. Стрижко.
Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків

© Геращенко І.О., 2015

© Стрижко О.А., 2015

Статтю отримано редакцією 16.06.2015 р.

Вступ. Розвиток ринкових відносин в Україні підвищує рівень відповідальності суб'єктів господарювання за результатами своєї діяльності, які значною мірою залежать від забезпечення основними засобами, їх технічного стану та ефективності використання.

Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з наявністю й використанням основних засобів, які повинні характеризуватися відповідним складом та структурою для здійснення процесу виробництва. Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства й отримання необхідної величини прибутку необхідно здійснювати постійний аналіз ефективності використання основних засобів та досліджувати фактори, які впливають на цю зміну.

На сьогодні існує значна кількість показників ефективності використання основних засобів, методик оцінювання їх стану та моделей. Для розв'язання проблеми ефективного управління основними засобами пропонуємо модель управління ефективністю використання основних засобів.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблему ефективності використання основних засобів досліджували вчені, серед яких можна виділити таких як В.М. Бойко, П.Г. Вашків [1], А.Б. Борисов [2], І.А. Бланк [3], Ф.Ф. Бутинець [4], А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк [5] та інші.

Метою статті є систематизація основних показників оцінювання ефективності використання основних засобів, систематизація методів оцінювання основних засобів і розроблення моделі управління ефективністю використання основних засобів.

Основний матеріал і результати. Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року або одного оборотного періоду [6].

Досить велика кількість вітчизняних та закордонних учених приділяли увагу вивченню поняття «основні засоби» (табл.1).

Таблиця 1

Поняття «основні засоби» в літературних джерелах

№	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Бойко В.М., Вашків П.Г. [1]	Основні засоби – сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу та переносять свою вартість на заново створений продукт частинами в міру їх зношення.
2	Борисов А.Б. [2]	Основні засоби (ОЗ) – засоби праці виробничого та невиробничого призначення. Характерною особливістю ОЗ є участь у процесі виробництва тривалий час, у перебігу багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми, при цьому поступове зношування та їх вартість переносяться на продукцію, що виготовляється.
3	Бланк І.А. [3]	Основні засоби – сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово беруть участь у процесі виробничо-комерційної діяльності й переносять на продукцію свою вартість частинами.
4	Бутинець Ф.Ф. [4]	Основні засоби – матеріальні активи, котрі підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам чи для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік)

5	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [5]	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство формує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій і очікуваний термін корисного застосування яких перевищує рік.
---	-------------------------------------	--

На основі проведеного аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що більшість авторів під основними засобами розуміють матеріальні активи підприємства. Деякі автори ототожнюють поняття «основні засоби» та «основні фонди», зазначаючи, що вони є засобами праці які використовуються у виробництві протягом тривалого часу. Інші науковці вважають, що основні засоби – це матеріальні активи, які застосовуються лише у виробничому процесі, але основні засоби використовуються підприємством у всій його господарській діяльності.

На нашу думку, основні засоби – це матеріальні активи різного роду, що виступають невід’ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу.

З метою оцінювання стану та ефективності використання основних засобів використовуються показники, які характеризують обсяг основних засобів, темпи їх зростання за відповідні періоди, співвідношення окремих груп у загальній вартості фондів (їх структуру), визначити активну частину фондів, причини зміни їх обсягів і структури, шляхи її поліпшення.

До показників, котрі характеризують забезпеченість підприємства основними засобами, належать: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства (рис.1) [7].

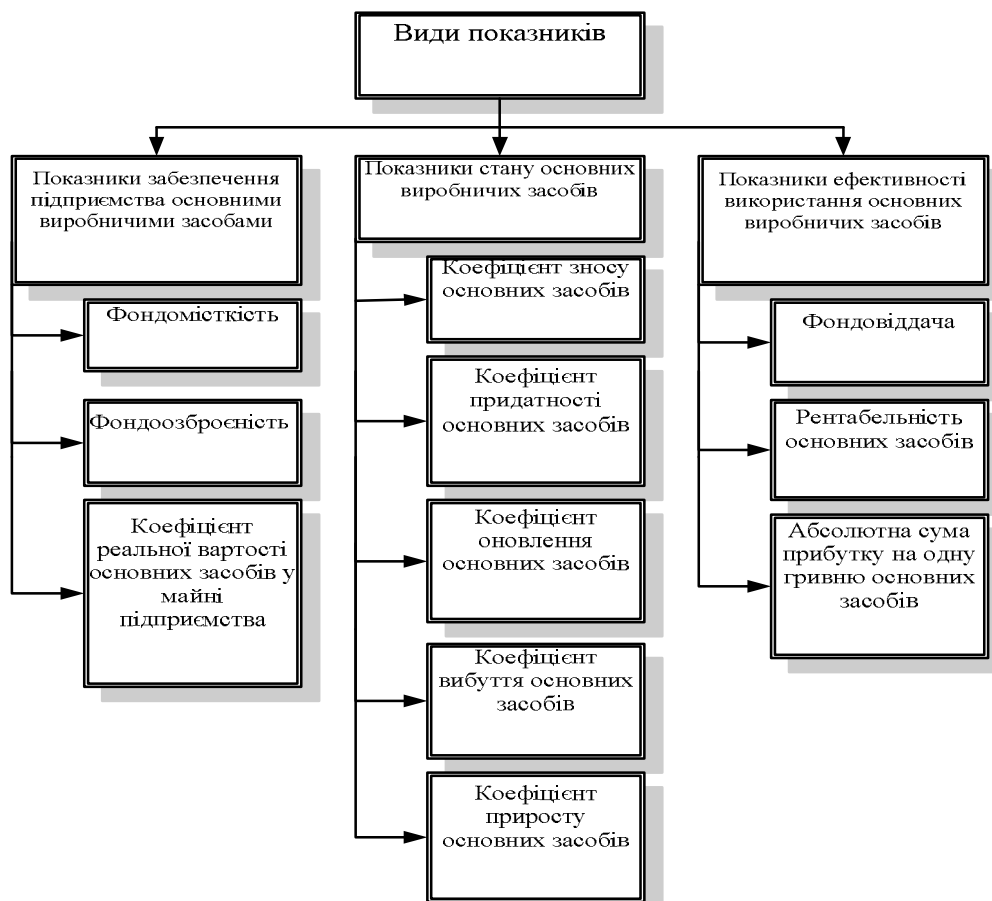

Рис.1. Показники стану та ефективності використання основних засобів

Фондомісткість є величиною, зворотною до фондовіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. За нормальних умов фондовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами визначається рівнем фондоозброєності праці. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором.

Якщо коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства сягає критичної позначки (0,2 – 0,3), то реальний виробничий потенціал підприємства буде низьким і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Стан основних виробничих засобів характеризують через такі коефіцієнти: зносу основних засобів; придатності; оновлення; вибуття (приросту) основних засобів.

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів, належать: фондвіддача, рентабельність основних засобів, сума прибутку на одну гривню основних засобів. Найбільш загальним показником, котрий характеризує ефективність використання основних засобів, є фондвіддача.

Абсолютним показником ефективності використання основних засобів є сума прибутку на одну гривню основних засобів. До показників ефективності використання основних засобів можна також віднести показник питомої ваги активної частини основних засобів у їх загальній сумі. Формули розрахунку показників забезпечення стану й ефективності використання основних засобів та їхню характеристику наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники стану та ефективності використання основних засобів

Показник	Формула розрахунку	Характеристика	Інтервал
Показники, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами			
Фондомісткість	середньорічна вартість основних виробничих засобів / вартість виробленої продукції	Характеризує забезпеченість підприємства основними засобами	Чим вище, тим краще (від 0 до 1)
Фондоозброненість	середньорічна вартість основних виробничих засобів / середньооблікова чисельність працівників	Показує величину основних засобів на працівника	Чим вище, тим краще
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	залишкова вартість основних виробничих засобів / вартість майна підприємства	Відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства	Чим вище тим краще (від 0 до 1)
Показники, котрі характеризують стан основних виробничих засобів			
Коефіцієнт зносу основних засобів	сума зносу основних виробничих засобів / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Показує ступінь зносу основних засобів	Чим нижче, тим краще (від 0 до 1)
Коефіцієнт придатності основних засобів	1 - коефіцієнт зносу основних виробничих засобів	Відображає частину основних засобів, придатну до експлуатації	Чим вище, тим краще (від 0 до 1)
Коефіцієнт оновлення основних засобів	вартість виведених основних виробничих засобів / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Показує частку введених основних засобів у загальній їх вартості	Чим вище, тим краще (від 0 до 1)
Коефіцієнт вибуття основних засобів	вартість виведених основних виробничих засобів / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Характеризує інтенсивність вибуття основних засобів	Чим нижче, тим краще (від 0 до 1)
Коефіцієнт приросту основних засобів	(вартість виведених основних виробничих засобів - вартість введених основних виробничих засобів) / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду	Чим вище, тим краще (від 0 до 1)
Показники, які характеризують ефективність використання основних засобів			
Фондвіддача	вартість виробленої продукції / балансова вартість основних виробничих засобів	Характеризує ефективність використання основних засобів. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню основних засобів	Чим вище, тим краще
Рентабельність основних засобів	загальний прибуток підприємства / середньорічна вартість основних виробничих засобів * 100%	Визначає ступінь використання основних засобів	Чим вище, тим краще (від 0 до 100%)

Незважаючи на різноманітність показників, які показують забезпеченість, стан та ефективність використання основних засобів, немає чіткої моделі, додержуючись якої, можна було знайти проблему, пов'язану з основними засобами, розв'язати й уникнути її у майбутньому. Досить важко прийняти рішення щодо управління ефективністю основних фондів підприємства. Саме тому пропонуємо алгоритм, який дозволяє прийняти відповідне рішення своєчасно (рис. 2).

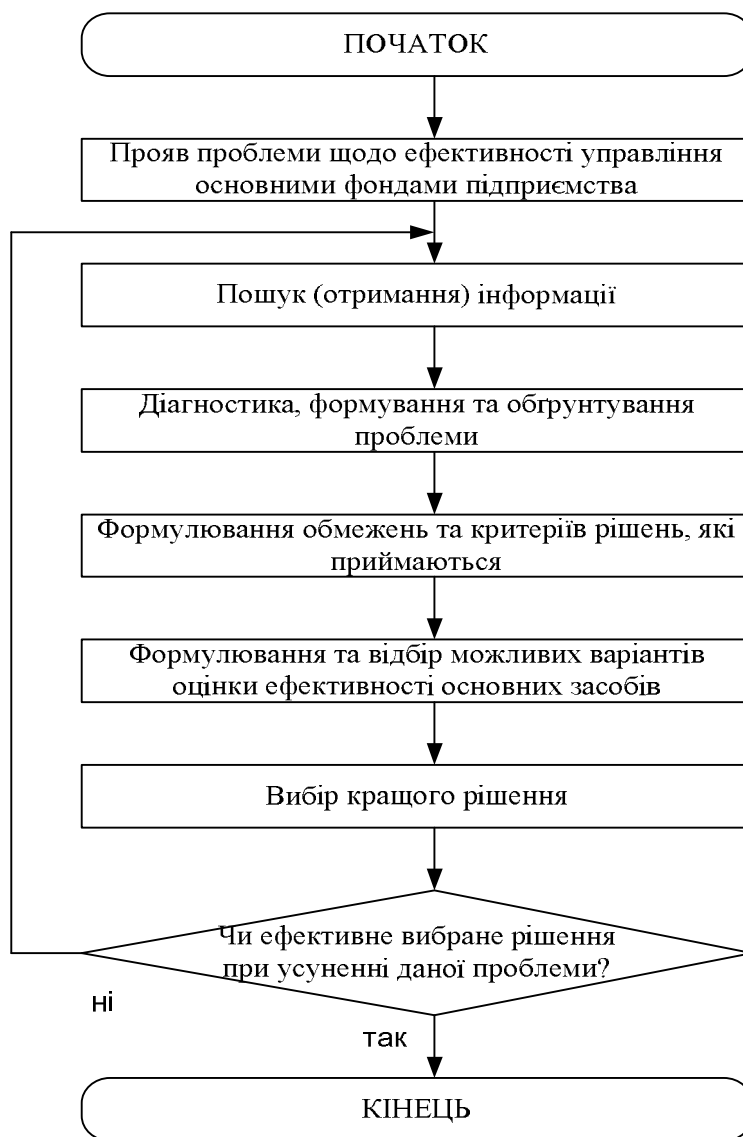

Рис. 2. Алгоритм процесу прийняття рішення щодо управління ефективністю основних фондів підприємства

Алгоритм процесу прийняття рішення щодо управління ефективністю основних фондів підприємства передбачає, що процес являє собою рух від одного блоку до іншого. Після виявлення проблеми, встановлення умов і факторів, що сприяють її виникненню, розробляються рішення, з яких вибирається краще.

I. Постановка проблеми: виникнення ситуації, прояв проблеми, збір необхідної інформації, опис проблемної ситуації.

II. Розроблення варіантів рішення: формування вимог-обмежень, збір необхідної інформації, розроблення можливих варіантів.

III. Вибір рішення: визначення критеріїв вибору; вибір рішень, які відповідають критеріям; оцінювання можливих наслідків; вибір найкращого рішення щодо управління ефективністю основних фондів підприємства.

Модель управління ефективністю використання основних засобів представлено на рис. 3.

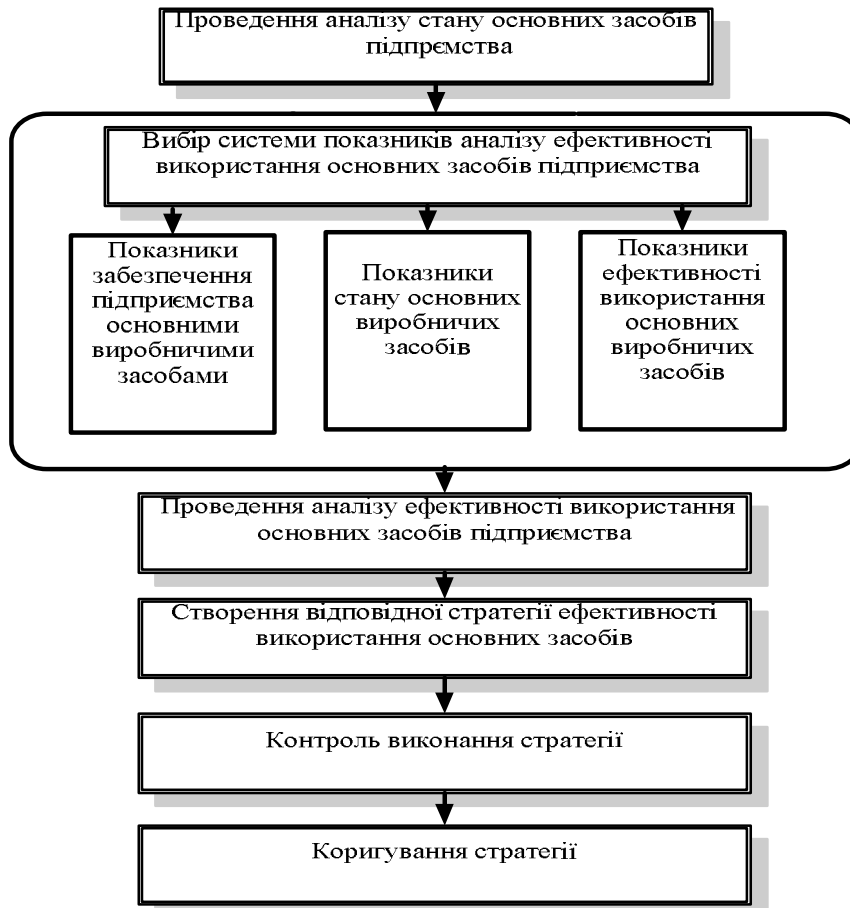

Рис.3. Модель управління ефективністю використання основних засобів

Першим етапом дослідження управління ефективністю використання основних засобів на підприємстві є оцінювання стану основних засобів. Із цією метою наступним етапом стане вибір системи показників аналізу ефективності використання основних засобів і проведення аналізу ефективності використання основних засобів; після отримання результатів аналізу потрібно створити відповідну стратегію щодо ефективного управління основними засобами підприємства, усунення негарздів чи поліпшення ефективності використання основних засобів; контроль виконання відповідної стратегії та корегування її, якщо це потрібно за результатами здійсненого оцінювання.

Висновки. Отже, основні засоби – це матеріальні активи різного роду, що виступають невід’ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу.

Під час написання роботи було проведено аналіз показників ефективності використання основних засобів, із якого видно, що основними з них є фондомісткість, коефіцієнт реальної вартості основних засобів (показники, котрі характеризують забезпеченість підприємства основними засобами), коефіцієнт оновлення основних засобів (показник, який характеризує стан основних виробничих засобів), фондovіддача та рентабельність основних засобів (показники, які характеризують ефективність використання основних засобів). Кожен з показників було розглянуто та схарактеризовано.

Важливим фактором конкурентних переваг є управління ефективністю використання основних фондів підприємства, тобто здатність підприємства до швидкої перебудови управлінського впливу, прийняття та реалізації адаптивних до сформованих економічних обставин рішень щодо управління процесом оцінювання основних засобів підприємства. Це необхідно для підтримки інноваційної активності підприємства.

Щоб визначити найбільш обґрунтований порядок прийняття управлінського рішення, розроблено алгоритм такого процесу прийняття рішення щодо управління ефективністю основних фондів підприємства

Робота з управління ефективністю використання основних засобів повинна здійснюватися систематично та постійно, саме з метою поліпшення діяльності щодо управління ефективністю використання основних засобів запропоновано модель управління ефективністю використання основних засобів. Ця модель містить кілька послідовних етапів, які дозволять

оцінити стан основних засобів, розробити стратегію щодо ситуації, яка склалася на підприємстві на момент аналізу, та проконтролювати і своєчасно скоригувати відповідну стратегію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко В.М. Бізнес: словник-довідник / В.М. Бойко, П.Г. Вашків. – К.: Україна. 1995. – 565 с.
2. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов – М.: Книжный мир. 1999. – 894 с.
3. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 480 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посібник / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горещька – Житомир: ПП «Рута». 2010. – 544 с.
5. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
6. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
7. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник; кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 460 с.

УДК 338.2

Герашченко Ірина Олексіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання. **Стрижко Олександр Андрійович**, магістр кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання. Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків. **Управління ефективністю використання основних засобів**. Систематизовано поняття основних засобів, розглянуто багатогранність трактувань учених-економістів, наведено систему показників для оцінювання забезпеченості, стану та ефективності використання основних засобів, схарактеризовано методи оцінювання забезпеченості, стану й ефективності використання основних засобів, розроблено алгоритм та модель для оцінювання стану основних засобів підприємства і прийняття відповідного рішення в управлінні ефективністю використання основних засобів.

Ключові слова: управління, основні засоби, підприємство, ефективність, розвиток.

УДК 338.2

Герашченко Ірина Алексеевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования. **Стрижко Александр Андреевич**, магистр кафедры экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования. Украинская инженерно-педагогическая академия, г. Харьков. **Управление эффективностью использования основных средств**. Систематизировано понятие основных средств, рассмотрена многогранность трактовок ученых-экономистов, приведена система показателей для оценки обеспеченности, состояния и эффективности использования основных средств, охарактеризованы методы оценки обеспеченности, состояния и эффективности использования основных средств, разработаны алгоритм и модель для оценки состояния основных средств предприятия и принятия соответствующего решения в управлении эффективностью использования основных средств.

Ключевые слова: управление, основные средства, предприятие, эффективность, развитие.

UDC 338.2

Gerashchenko I.O., PhD, Associate Professor, Economics and Business Entities Department. **Stryzhko O.A.**, Master, Economics and Business Entities Department. Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, Kharkiv. **Performance Management of fixed assets**. In the present paper, the notion of fixed assets is explained. Authors examined the diversity of interpretations made by other economists, the metric indices for assessing status and efficiency of fixed assets, described methods of assessing the health and efficiency of fixed assets and the model for the assessment of the main assets of the company and appropriate performance management solutions in fixed assets.

Key words: management, fixed assets, enterprise, efficiency and development.